

Kultur och bildning
Jeanette Wetterström
Tfn 018-611 62 67
E-post
jeanette.wetterstrom@regionuppsala.se

Kulturdepartementet

Remissyttrande avseende Konstnär - oavsett villkor?

Sammanfattande överväganden

Region Uppsala instämmer huvudsakligen i utredningens förslag, men lämnar synpunkter i de delar som berör kultursamverkansmodellen.

Region Uppsala är mycket positiv till utredningens ambitioner att stärka konstnärernas villkor och förutsättningar att verka och bidra till konst-, kultur- och samhällsutvecklingen i hela landet. Regioner och kommuner har en viktig roll tillsammans med staten som finansiär och för tillhandahållandet av stödjande strukturer för konstområdena. Regioner och kommuner kan bidra till att stärka möjligheterna för att förverkliga de statliga kulturpolitiska målen, främja ett öppet och demokratiskt samtal och främja konstnärlig frihet liksom konstnärernas möjligheter att utveckla sina konstnärliga uttryck.

Region Uppsala lämnar dock synpunkter som problematiserar utredningens förslag till författningsförändringar i den del som handlar om att stryka de sju verksamhetsområdena från Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet (s. 35).

Den aktuella förordningen reglerar spelreglerna för kultursamverkansmodellen. Region Uppsalas bedömning är att författningsförslaget skulle innebära en omfattande förändring av det sätt på vilket kultursamverkansmodellen idag är reglerad och hur arbetssätten inom modellen fungerar i praktiken. Betänkandet föreslår förändringar redan fr.o.m. 2020. Region Uppsala efterfrågar en fördjupad konsekvensanalys av författningsförändringarna i betänkandet utifrån fler perspektiv än enbart ett konstnärspolitiskt

Region Uppsala välkomnar utredningen och betänkandet om konstnärspolitiken

Region Uppsala finner att utredningen klargör och kartlägger förutsättningarna att verka som konstnär i Sverige på ett mycket gott sätt, med hjälp av tillgängliga studier och egna analyser. Dels förklarar betänkandet en rad fakta om konstnärssyrket utifrån faktorer som utbildningsgång, ekonomi, bidrags- och ersättningssystem och sysselsättning. Dels lämnar den utrymme för tolkningar utifrån olika sociologiska analysgrepp, som sammantaget ger en god förståelse för konstnärsrollen utifrån frågor som sociala relationer, sociala nätverk, samhällsutveckling och jämställdhet samt organisatoriska villkor på de konstnärliga fälten för de olika professionella inriktningarna där konstnärer verkar under ett yrkeslivs olika faser. Region Uppsala finner att betänkandet ger en mycket bra grund för att framöver kunna stärka konstnärspolitiken på såväl kommunal, regional som statlig nivå. Detta stämmer väl med Region Uppsalas ambitioner att främja även den regionala konstnärspolitiken. Betänkandet visar t.ex. att allt färre konstnärer försörjer sig endast på inkomster av anställning (s. 139). Utredarna lyfter en rad detaljer i statistiken som visar på ojämlikheter mellan könen, liksom mellan konstnärer med olika social bakgrund. Konstnärer har en lång utbildningsväg bakom sig innan de verkar på arbetsmarknaden, men deras livsinkomst är lägre än genomsnittet i landet.

Region Uppsala noterar att betänkandet även synliggör institutionernas betydelse för konstnärspolitiken, liksom strukturrållningens vikt för möjligheterna till utbildning i estetiska ämnen. Kommunala och regionala aktörer är viktiga för de konstnärliga yrkesvägarna, med den kommunala kulturskolan i unga år, de förberedande estetiska folkhögskoleutbildningarna efter gymnasiet (landstings- och rörelsedrivna), därpå de konstnärliga högre utbildningsinstitutionerna runt om i landet, som numera även erbjuder konstnärlig forskning och forskarutbildningar. Att vara konstnär är ett i hög grad professionaliserat yrke med en hög utbildningsgrad som krävt mångåriga studier innan inträdet i yrkeslivet. Region Uppsala finner att betänkandet lämnar en mängd värdefull information och upplysning om konstnärernas villkor, som ger ett kunskapsunderlag som väl kan tas tillvara för att stärka konstnärspolitiken på den regionala nivån.

Kommentarer om betänkandets bedömningar och förslag (kapitel 9)

Betänkandet föreslår ett konstnärspolitiskt perspektiv på alla de frågor som hanteras, vilket vidgar fältet för konstens och kulturens möjligheter att bidra till samhällsutvecklingen. Detta kallas för ”en ny konstnärspolitik” (kapitel 9.2). Begreppet konstnär används för att känneteckna professionella kulturskapare inom en rad konst- och kulturområden och begränsas inte endast till bild- och formkonsten.

Region Uppsala instämmer i förslag till motiv och inriktning för den nya konstnärspolitiken, som anges i kapitel 9.2.1 (s. 348). I mångt och mycket överensstämmer dessa med Region Uppsalas utgångspunkter i den nyligen av regionfullmäktige antagna regionala kulturplanen avseende åren 2019–2022. Konstens frihet och egenvärde ska värnas, liksom armlängds avstånd i betydelsen av att bedömningen av konstnärlig kvalitet ska grunda sig på *inomkonstnärliga bedömningar*, utan inblandning från den finansierande parten. Region Uppsala instämmer i flertalet av de efterföljande förslagen.

Behovet av en konsekvensanalys för att bättre kunna bedöma effekterna av förslaget om förändringar av kultursamverkansmodellen (9.3.5, s. 410)

Region Uppsala önskar dock se en mer genomarbetad konsekvensanalys av de författningsförändringar som föreslås angående kultursamverkansmodellen.

Kultursamverkansmodellen regleras av den förordning som utredningen föreslår ska förändras i enlighet med förslaget som presenteras i kap 1.2, s 35.

Utredningen påvisar t.ex. att statens utgifter för kultur under en följd av år legat stilla på 0,8 % av statsbudgeten, samt konstaterar att anslag på kulturområdet har urholkats i förhållande till lönekostnadsutvecklingen på grund av att de inte omräknats (s 118). Utredningsförslaget säger samtidigt att de sju verksamhetsområden som stått benämnda och inskrivna i förordningen sedan kultursamverkansmodellen sjösattes ska strykas ur förordningen (s 35). De argument som anges är att statens styrning ska minska och regionernas inflytande öka. Betänkandet menar att kultursamverkansmodellen inte medfört någon omfördelning inom modellen.

Region Uppsala finner att författningsförslaget i grunden kan förändra hur kultursamverkansmodellen fungerar idag. Region Uppsala menar att det är svårbedömt vilka ekonomiska och kulturella konsekvenser förslaget kommer att medföra, samt ifall detta skulle kunna medföra kostnadsökningar på regional nivå för att upprätthålla nuvarande kvalitetsnivå i verksamheterna med statliga och regionala verksamhetsbidrag i det fall nya aktörer tillkommer inom modellen eller att medel omfördelas mellan regionerna inom modellen. Förslaget kan redan fr.o.m. 2020 få konsekvenser för regionernas arbetssätt. Det är därför svårt att förutse effekterna på såväl statlig som regional nivå inom kultursamverkansmodellen. Region Uppsala efterfrågar en mer djuplodande konsekvensanalys innan större förändringar av kultursamverkansmodellen genomförs.

Det finns även styrningsmekanismer i statens relation till regionerna som kan behöva beaktas ytterligare.

Exempel på statens styrningsmekanismer gentemot regionerna inom kultursamverkansmodellen

En konsekvensanalys behöver se till *statens styrningsmekanismer* på kulturområdet utifrån fler perspektiv än enbart ett konstnärspolitiskt.

Statsbidraget som lämnas från Statens kulturråd till regionerna att själva fördela faller inom bidragsformer som Statskontoret i en rapport om utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting (Statskontoret 2017) benämner ”riktade statsbidrag”. Riktade statsbidrag är frivilliga för regionerna, där regionerna själva ansöker om bidrag från staten och således är villiga att bedriva verksamhet inom ett visst område, till skillnad från lagreglerade verksamheter med krav på kommuner och regioner, t.ex. vård, skola och omsorg. Förutom länsstyrelsen finns idag enligt Statskontoret 6 styrande statliga myndigheter på området kultur, regional utveckling och turism.

Region Uppsala önskar problematisera statens styrformer på kulturområdet gentemot regionerna. Styrningen inom kultursamverkansmodellen är delvis *centraliserad* (Statens

kulturråd fördelar bidrag till regionerna), delvis *decentraliserad* (regionerna fördelar statsbidraget vidare till verksamheter inom sju verksamhetsområden). Strävan i riktning mot en tillitsbaserad styrning skulle innebära en ökad bestämmandegrad för regionerna att fördela bidragen inom den egna regionen, t.ex. genom att de i enlighet med utredningsförslaget själva kan besluta om fördelningen utan att begränsas av förordningens föreskrift om verksamhet inom de sju verksamhetsområdena. Författningsförslaget lägger även bort begreppet ”professionell”, vilket öppnar möjligheterna för en mängd nya aktörer att vilja ingå i kultursamverkansmodellen, vilket kan påverka arbetssättet inom modellen på regional nivå.

Det är visserligen eftersträvansvärt med tillitsstyrning och att regionernas inflytande ökar över bidragsfördelningen. Men Region Uppsala menar att det är osäkert att en minskad statlig styrning inom kultursamverkansmodellen verkligen skulle bli den reella effekten av en förändrad förordning i enlighet med förslaget.

Författningar och förordningar innebär *en stark styrning* från statens sida gentemot landsting och regioner. Idag sker statens styrning inom kultursamverkansmodellen genom en stark styrning i form av en statlig skriftlig förordning som anger till vilka sju konstnärliga och kulturella verksamhetsområden bidraget ska riktas. Därtill kommer föreskrifter som Statens kulturråd har möjlighet att utfärda riktade till regionerna, t.ex. för uppföljning och redovisning av bidrag. Verksamheten inom de sju verksamhetsområdena utgör även, såvitt vi uppfattat det, bedömningskriterium i statens fördelning av statsbidragspotten mellan de olika regionerna.

Betänkandets förslag medför att statens starka form av styrning över regionerna minskar och att regionerna erhåller en ökad möjlighet att själva fördela statsbidraget till verksamheter som bedöms väsentliga inom den egna regionen, d.v.s. ytterligare en decentralisering av ansvaret. Men det är osäkert ifall den statliga styrningen i realiteten skulle minska, då riktlinjer, strategier och handlingsprogram kan sägas vara *ett mjukare sätt för staten att styra*, där regionerna själva väljer att följa riktlinjer för att inte riskera minskade statsbidrag till den egna regionen.

Statens kulturråd kommer framöver att behöva fördela den totala potten av statsbidraget mellan regionerna utifrån något slags kriterier. Med en förändring av förordningen i föreslagen riktning i enlighet med utredningen, riskerar möjligtvis statens mjuka styrningsmekanismer över regionerna att öka genom fler riktlinjer, Kulturrådets styrelses lämnade prioriteringar år från år, nationella strategier och handlingsplaner, som regionerna ska ha att förhålla sig. Det finns en statlig strävan att omfördela medel inom modellen.

Region Uppsalas bedömning är att författningsförslaget kan komma att medföra en förändrad spelplan för kultursamverkansmodellen. Region Uppsala efterfrågar en konsekvensanalys utifrån fler dimensioner än enbart utifrån en konstnärspolitisk utgångspunkt, för att bättre bedöma

Konsekvenser för Region Uppsala

Region Uppsala finner att flertalet av förslagen i betänkandet skulle gynna förstärkningen av en konstnärspolitik på regional nivå.

Ifråga om författningsförslaget om förändringar av kultursamverkansmodellen bedömer dock Region Uppsala att förändringen kan komma att få påverkan på ekonomiska förutsättningar, planering och arbetsätt. Betänkandet föreslår förändringar fr.o.m. 2020. Region Uppsala har nyligen antagit en ny regional kulturplan för åren 2019–2022 och det är osäkert hur förändringarna skulle kunna påverka planeringen inför kommande år inom den aktuella kulturplaneperioden.

Region Uppsalas bedömning är att det är svårt att förutspå konsekvenser och effekter av en eventuell förändring av kultursamverkansmodellen efter år 2020.

För Region Uppsala

Staffan Isling
Regiondirektör